

**בבית משפט המחוזי בירושלים
בשבתו כבית משפט לעניינים מנהליים
בפני כבוד השופטת דנה כהן-לקח**

עת"מ 22-04-26699

1. מרכז אלטופולה (מואססת חדאנאת אלנאסרה), ע"ר 580131498
2. הוועד הארצי לראשי הרשויות המקומיות הערביות בישראל, ע"ר 580343986
3. העמותה למעקב לענייני החינוך הערבי, ע"ר 580211936

עוה"ד סלאם ארשייד ו/או נארימאן שחאדה - זועבי ו/או חסן ג'בארין
ו/או סוהאד בשארה ו/או מאיסאנה מוראני ו/או עדי מנסור ו/או פאדי ח'ורי

מעדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל
רחוב יפו 94, ת"ד 8921, חיפה 3109001

העותרים

נ ג ד

משרד החינוך
ע"י פרקליטות מחוז ירושלים (אזרחי)
רח' מח"ל 7, ירושלים 9149301

המשיב

המועד האחרון להגשת העתירה המתוקנת: 30.06.2022

עתירה מנהלית מתוקנת

בהתאם להחלטת בית המשפט הנכבד מיום 09.06.2022, העותרים מתכבדים בזאת להגיש עתירה מנהלית מתוקנת במסגרתה מתבקש בית המשפט הנכבד להצהיר כי ההתניות בסעיפים (ג) ו-(י) להצהרה המצורפת לנספח 11 לכתב המכרז מס' 13/3.2022 – "הקמת מאגר ספקי תכניות ומענים עבור מערכת החינוך" (להלן: "ההצהרה" ו-"המכרז") של משרד החינוך הינן בטלות בשל היותן בלתי חוקיות.

החלק העובדתי

הצדדים

1. העותרת מספר 1 הינה עמותה רשומה כדין הפועלת, בין השאר, לפיתוח מענים חינוכיים לתלמידים וקידום החינוך וזכויות הילד בחברה הערבית.
2. העותר מספר 2 הינו עמותה הרשומה כדין המייצג את הרשויות המקומיות הערביות במדינה ופועל לקידום מעמדם.
3. העותרת מספר 3 הינה עמותה הרשומה כדין המייצגת את הציבור הערבי במדינה בענייני חינוך ופועלת לקידום ופיתוח החינוך הערבי בישראל.
4. המשיב, משרד החינוך, הינו הגוף שהוציא את המכרז מושא העתירה דנן.

המכרז מושא העתירה והשתלשלות ההליכים עד להגשת העתירה המתוקנת

5. ביום 07.03.2022, פרסם משרד החינוך לראשונה את מכרז מס' 13/3.2022 - "להקמת מאגר ספקי תכניות ומענים עבור מערכת החינוך". מטרתו של המכרז הינה ליצור מאגר מקוון הכולל ספקים המאושרים ע"י משרד החינוך ולאפשר למנהלי בתי הספר לרכוש תכניות ומענים חינוכיים מהם (להלן: **המאגר**). כדי להיכלל במאגר זה, על המעוניין בהפעלת תכניות חינוכיות בבתי הספר או באגף לחינוך ברשויות מקומיות להגיש הצעה לפי המכרז.
6. לפי כתב המכרז, הרקע להקמתו הינה החלטת הממשלה מספר 226 מיום 01.08.2021 בדבר "התכנית לגמישות הניהולית במערכת החינוך". לפי תכנית זו, חלק מתקציב משרד החינוך עבור תכניות ומענים חינוכיים יועבר לאחריות מנהלי בתי הספר שיוכלו לרכוש את התכניות בעצמם. המאגר יאפשר למנהל בתי הספר לפנות כאמור לספקים הנמצאים בו, כאשר בתקציבים שיועברו ממשרד החינוך לבתי הספר במסגרת תכנית זאת ניתן יהיה לצרוך אך ורק תכניות מספקים שרשומים במאגר.
7. בהתאם למכרז, על המציעים לפרט את התוכניות והמענים שהם מציעים, ועדת המכרזים תדון בהצעות וככל שתאושרנה הן תעודכנה במאגר ותהיינה נגישות למנהלי בתי ספר רשמיים, בתי ספר הפועלים ברישיון כדין לפי חוק פיקוח על בתי-ספר, התשכ"ט-1969 ומתוקצבים ע"י משרד החינוך, רשויות מקומיות ומשרד החינוך.
8. התכניות במאגר מחולקות לארבעה סלים הכוללים תתי-סלים בהם מוגדרים תבחינים שעל המציע לעמוד בהם כדי להתקבל כספק מוכר בסל. ארבעת הסלים הינם: "מענים פדגוגיים ורגשיים", "חינוך חברתי-ערכי והעשרה", "מנהיגות חינוכית: צוות חינוכי והורים" ו-"מענים לאוכלוסייה במיקוד". התוכניות והמענים החינוכיים בסלים הינם בתחומים מגוונים, הכוללים את התחומים הבאים: הוראת שפות, הומניסטיקה ותרבות, מיומנות פיננסית, מדעים ומתמטיקה, מיומנויות למידה אחרות כגון חשיבה יצירתית וחשיבה ביקורתית, למידה רגשית חברתית וכישורי חיים, קידום אורח חיים בריא, מנהיגות, חדשנות, חינוך לחיים משותפים ומיגור גזענות ועוד.
9. מעבר לדרישות שעל המציע לעמוד בהם בכל סל, ישנם אישורים שעל כל המציעים לכל הסלים להגיש ובכלל זה "הצהרה של המציע על עמידת התוכנית/מענה בחוק החינוך הממלכתי וסעיפי הצהרה נוספים" שנמצאת בנספח 11 לחוברת המכרז ונוספה בתאריך 27.03.2022. לפי הצהרה זו, החותם מצהיר כי:

"במסגרת הפעלת תוכניות או מענים חינוכיים בבתי הספר בין אם הפעלה חד-פעמית או מתמשכת, בין בתמורה ובין בהתנדבות, לא ייכלל גורם חיצוני שבמטרותיו או במעשיו, לרבות בהתבטאויותיו, לפי העניין, יש תוכן ... שמתקיים בו אחד או יותר מאלה:

...

(ג) שלילת קיומה של מדינת ישראל, ובכלל זה כמדינה יהודית ודמוקרטית.

...

(י) ציון יום העצמאות או יום הקמת מדינת ישראל כיום אבל".

רצ"ב נספח מס' 11 לכתב המכרז, שכולל את הדרישה לחתום על שני הסעיפים הנ"ל, ומסומן "ע/1".

10. ביום 13.04.2022, הגישו העותרים עתירה מנהלית כנגד ההתניות הנ"ל שמהוות דרישת סף שיש לעמוד בה בכדי להיכלל במאגר כספק של תכניות חינוכיות בבתי ספר, יהיה תחומן אשר יהיה.

11. העותרים יטענו כי הצבת החתימה על שני הסעיפים הנ"ל כתנאי סף להשתתפות ולזכייה במכרז, פוגעת באופן חמור בזכות העותרים לחופש ביטוי וביקורת ולזכותם להשתתפות שווה במכרז ציבורי ולחופש עיסוק – הכל בהעדר חקיקה ישירה המסמיכה את המשיב לפגוע באופן זה בזכויות יסוד. הדברים מקבלים משנה תוקף לאור הסתירה בין התניות מעין אלה לבין ערכי הפלורליזם אותם אמורה מערכת החינוך לקדם לפי חוק חינוך ממלכתי, התשי"ג-1953; וכן לאור הניסוח העמום של ההצהרה אשר מייצר אי וודאות כיצד היא תפורש ותיושם בידי המשיב.

12. שכן, המנעד המלא של התבטאויות או פעולות שלטעמו של המשיב יהוו ציון יום העצמאות כיום אבל או שלילית קיום המדינה כמדינה יהודית כלל אינו ברור. חמור מכך, לפי לשון ההצהרה המובאת לעיל, על מפעילי תכניות חינוכיות בבתי ספר בעצמם מוטלת האחריות לחטט אחרי התבטאויות, פעולות ומטרות של הצוות שיעביר את התכניות ולנחש אם הם בגדר ביטוי אסור לדעתו של המשיב או לא.

13. במקביל להגשת העתירה, הגישו העותרים בקשה לצו ביניים שיעכב את ביצוע ההתניות האמורות עד למתן הכרעה סופית בעתירה ויאפשר לעותרים להשתתף במכרז תוך מספר ימים ממועד מתן הצו מבלי לחתום על ההצהרה. ביום 30.04.2022, לאחר סבב של הגשת תשובות ע"י הצדדים, דחה בית המשפט הנכבד את הבקשה לצו ביניים. זאת, בין היתר, בשל העובדה כי העותרים לא הגישו הצעה מטעמם למכרז עד למועד האחרון שנקבע להגשת הצעות – קרי, עד ליום 13.04.2022 (פסקה 7 להחלטה מיום 30.04.2022). באותה החלטה, הורה בית המשפט למשיב להודיע מתי יינתן מענה מטעמו לפניית העותרים המקדימה מיום 11.04.2022.

14. מספר ימים לאחר החלטה הנ"ל, ביום 03.05.2022, פורסמה באתר מינהל הרכש הממשלתי הודעה לפיה תיבת המכרז תיפתח שוב לקבלת הצעות מיום 09.05.2022 ועד ליום 12.05.2022. בעקבות האמור, הגיש העותר 1 ביום 12.05.2022 את הצעתו למכרז. ההצעה כללה תכנית בשם "אמאן" לקידום למידה רגשית חברתית, הענקת כישורי חיים ומניעת התנהגות בסיכון, וההגשה נעשתה מבלי לחתום על ההצהרה בשל עמדתם העקרונית כי סעיפים (ג) ו-(י) מושא העתירה דנן הנם בלתי חוקיים.

רצ"ב אישור הגשת הצעת העותר 1 למכרז, ומסומן "ע/2".

15. ביום 22.05.2022 התקבלה תגובת המשיב לפניית העותרים המקדימה (להלן: **תגובת המשיב** או **התגובה**). במסגרת תגובה זו, הכיר המשיב בפגיעת ההצהרה בזכויות העותרים אך נטען כי אין המדובר

בחריגה מסמכות וכי מדובר בדרישה חוקית ומידתית שנועדה לתכלית ראויה. כך נטען, כי ההצהרה נועדה להבטיח שספקים חיצוניים יפעלו באופן שהולם את ערכי מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית ויתאים לנוסח ורוח חוקי היסוד "לרבות הקבוע בחוק יסוד: ישראל מדינת הלאום של העם היהודי, כי ישראל היא מדינת הלאום של העם היהודי וכי יום העצמאות הינו יום החג הלאומי הרשמי של המדינה" וכן נטען כי מדובר בהחלטה מידתית שכן היא רק מצמצמת את "אותן תכניות ומענים בשוליים" (ר' פסקה 20 לתגובת המשיב).

רצ"ב תגובת המשיב מיום 22.05.2022, ומסומנת "ע/3".

16. כעולה מהתגובה, המשיב מסתמך, בין היתר, על דברי החקיקה הבאים: סעיף 1א לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, המעגן את ערכי המדינה כמדינה יהודית ודמוקרטית, וסעיפים 1(ב) ו-9(א) לחוק יסוד: ישראל – מדינת הלאום של העם היהודי (להלן: **חוק יסוד: הלאום**) המעגנים את מעמד יום העצמאות ואת ערכי המדינה כמדינה יהודית; סעיף 2(א) לחוק חינוך ממלכתי, התשי"ג-1953 (להלן: **חוק חינוך ממלכתי**) המעגן את מטרות החינוך הממלכתי; סעיף 28 לחוק הפיקוח על בתי הספר, התשכ"ט-1969 (להלן: **חוק הפיקוח**) וסעיף 2 לתקנות חינוך ממלכתי (סדרי פיקוח), התשי"ז-1956 (להלן: **תקנות הפיקוח**) המעניקות לשר החינוך סמכויות כלליות לפקח על מערכת החינוך.

17. כפי שיפורט בחלק המשפטי, אין בתגובה זו בכדי לרפא את הכשלים החוקתיים והמנהליים שביסוד הדרישה לחתימה על ההצהרה, ואין ברשימת החוקים המנויים בה בכדי לספק את הדרישה להסמכה מפורשת בחוק.

18. יצוין כי מנוסח ההצהרה ומתגובת המשיב עולה שלהצהרה זו שני פנים: אחד שעוסק בתוכן התכנים החינוכיים שמגישי המכרז מבקשים לקדם במוסדות החינוך, והשני שמבקש למנוע הכללה "חד-פעמית או מתמשכת, בין בתמורה ובין בהתנדבות" של כל "גורם חיצוני שבמטרותיו או במעשיו, לרבות בהתבטאויותיו... יש תוכן" שמקדם את העילות מושא עתירה זו, וזאת במנותק משאלת התוכן של התכניות או המענים של המגישים למכרז.

19. כך לדוגמה, בפסקה 14 לתגובת המשיב צוין כי במסגרת ההצהרה "מצהיר המציע בין היתר כי התוכניות והמענים שהגיש למכרז אינם שוללים את קיומה של מדינת ישראל ובכלל זה כמדינה יהודית ודמוקרטית, וכי אינם מציינים את יום העצמאות או יום הקמת מדינת ישראל כיום אבל"; וכן, בפסקה 21 צוין כי: "ככל שגוף מבקש להיכנס למוסדות החינוך אשר מחד, מבקש ליהנות מתשלום המועבר מכספי המדינה ומאידך שולל את קיומה של המדינה כמדינה יהודית ודמוקרטית ו/או מבקש להנחיל לתלמידים שיום העצמאות הוא יום אבל" וכן בפסקה 25 יש הפנייה לסעיף באמנה הבין מגזרית להפעלת תוכניות במערכת החינוך משנת 2014 לפיו על כל גוף המבקש להפעיל תכניות במערכת החינוך להצהיר כי הוא "אינו פועל כנגד מטרות מדינת ישראל ו'מטרות החינוך'".

20. על כן, בנוסף להגבלת התכנים שניתן לקדם, על מגישי המכרז להצהיר מראש כי לא יאפשרו השתתפות של גורמים "חיצוניים" שהתבטאו בעבר באופן שאינו לרוחו של המשיב ושאינו מתיישב עם הנרטיב

הרובני במדינה, לרבות חברי כנסת המייצגים את האוכלוסייה הערבית, ארגוני חברה אזרחית המשמיעים ביקורת במסגרת נושאים הנמצאים בליבת המחלוקת הציבורית/חוקתית במדינה, אקדמאיים ואנשי רוח שהתבטאו בעבר בנושאים אלו שלא על פי הקונצנזוס אותו מבקש המשיב לקדם – והכל במנותק מהתוכן של התכניות והמענים החינוכיים עצמם, הגם והגבלת התכנים לוקה בפני עצמה באי חוקתיות.

21. ביום 06.06.2022 קיבל העותר 1 הודעה מטעם המשיב לפיה הצעתו למכרז נדחתה משום שלא צירף את ה-”טופס המנהלי” (נספח מספר 11), ועומדת לו הזכות להגיש ערעור על ההחלטה. על כן, ביום 08.06.2022 הגיש העותר 1 ערעור על דחיית הצעתו וחזר על סירובו לחתום על הנספח כפי שהוא בגלל שמדובר בדרישה לא חוקית. טרם התקבל מענה לערעור, אך לפי הכתוב באתר משרד החינוך ”תשובות ועדת המכרזים ישלחו לספק בהמשך” כך שאין לוח זמנים מוגדר לקבלת התשובה והדבר יכול להימשך עד לפתיחת תיבת המכרז מחדש.

רצ”ב הודעת המשיב מיום 06.06.2022 ומסומנת “ע/4”.

קישור לעמוד הנ”ל באתר משרד החינוך: <https://survey.gov.il/he/hasaga-michraz>

רצ”ב תצהיר לאימות העובדות בפסקה זו.

22. ביום 09.06.2022, קבע בית המשפט הנכבד כי על העותרים להגיש עתירה מתוקנת ועדכנית שתכלול התייחסות לתגובת המשיב לפנייתם המקדימה. מכאן עתירה זו.

23. יצוין כי המועד הקרוב המתוכנן לפתיחת תיבת המכרז הוא בחודש אוגוסט הקרוב.

רצ”ב הודעת המשיב האחרונה על עדכון מועדים, מיום 03.05.2022, ומסומנת “ע/5”.

הטיעון המשפטי

24. העותרים יטענו כי החלטת המשיב לכלול את שתי העילות מושא עתירה זו כתנאי סף להשתתפות במכרז לבחירת ספקים של תכניות במערכת החינוך, פוגעת באופן חמור בזכות לחופש ביטוי, בזכות להתמודד באופן שוויוני במכרז ציבורי ובשוויון במימוש הזכות לחופש עיסוק. בנוסף, ייטען כי קיימת בעניינו פגיעה בזכות תלמידים להיחשף למגוון דעות בנושאים חשובים שבמחלוקת ציבורית ובזכותם להכיר את זהותם ותרבותם. הפגיעה המתוארת הינה ללא הסמכה מפורשת בחקיקה ראשית, אינה לתכלית ראויה ואינה מידתית, לאור השימוש בעילות סף אמורפיות וגורפות שאינן מתחמות על ידי קריטריונים ברורים ובהירים.

הפגיעה בזכות לחופש הביטוי

25. אין מחלוקת בין הצדדים כי התניית השתתפות במכרז בחתימה על שני הסעיפים הרלוונטיים שבהצהרה, פוגעת בחופש הביטוי והביקורת של העותרים. כך, צוין בפסקה 15 לתגובת המשיב מיום

22.05.2022 כי "יש בסעיפי ההצהרה מושא העתירה ומכתבכם כדי לצמצם את הזכות לחופש ביטוי והביקורת" ובפסקה 20 כי "אכן בהחלטות המשרד במסגרת המכרז שבנדון יש צמצום של חופש הביטוי והביקורת".

26. נזכיר כי הזכות לחופש ביטוי, כולל הפוליטי, קיבלה מעמד מיוחד בהיותה מהווה את הבסיס לקיומו של ערכים דמוקרטיים, המתבססים על שוק דעות חופש. פס"ד קול העם משנת 1953 (בג"ץ 73/53 קול העם נגד שר הפנים, פ"ד ז' 871 (1953)) ביסס משפטית עקרון יסוד זה, לפיו היקף ההגנה על דעות המנוגדות לקונצנזוס הפוליטי הוא אבן הבוחן למידת ההגנה של עקרונות דמוקרטיים על מימוש זכות זו. לפיכך, לא ניתן להגביל חופש הביטוי הפוליטי אך בגלל שהוא לא מתיישב עם העמדות הרווחות בקרב הרוב. ההגבלה על זכות זו מתרחשת רק בקיומה של סכנה ממשית המגיעה לדרגה של וודאות קרובה לפגוע באינטרס ציבורי בעל חשיבות עליונה.

27. בפסיקה העליונה, הודגשה החשיבות שבהגנה על הזכות לחופש ביטוי של קבוצות מיעוט במדינה. היותה של עמדה פוליטית חורגת מהמקובל או פוגעת ברגשות הרוב אינה, כשלעצמה מובילה לפסילת הביטוי; נהפוך הוא, ישנה חובה יתרה דווקא להגן עליה. עמד על כך השופט מצא בבג"ץ 2888/97 נוביק נ' הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו, פד"י נא(5) 193 (1997) בעמ' 201: "...חופש הביטוי נועד להגן לא רק על דעות מקובלות ואהודות, המושמעות בתנאים של שלווה וביישוב הדעת, אלא גם – ובכך עיקר מבחנו של חופש הביטוי – על דעות חריגות, מקוממות ומכעיסות, המושמעות על רקע מאורעות מסעירים ובסגנון בוטה וצורם".

28. הפגיעה וחומרנה מחריפות בעניינו, נוכח העובדה כי ההצהרה נוקטת במונחים עמומים ומעורפלים שמייצרים אי-וודאות ביחס לפירוש שיינתן להם ע"י משרד החינוך. שלילת קיום המדינה כמדינה יהודית ודמוקרטית יכול לחול למשל על פעילות או התבטאות לציון יום האדמה ועל כל ביטוי שהולך נגד הנרטיב הציוני בשאלות יסוד של המדינה. בדומה, לא ברור איזה סוג של התבטאות או פעילות ייחשב כציון יום הקמת המדינה כ"יום אבל" והאם יהיה מדובר בכל התבטאות או פעולה שלא מקדמת את הנרטיב הציוני, שבעצמו נמצא במחלוקת ציבורית עזה.

29. הכוללנות ורוחב היריעה של העילות האמורות עלולים להביא לפסילת תכנים הנמצאים בלב מחלוקות פוליטיות ומשפטיות רבות, לרבות תכנים הכוללים ביקרות על פרקטיקות וערכים הפוגעים במעמד האזרחים הערבים; חינוך על אודות עקרון השוויון המלא במישור הלאומי או האזרחי או הזדהות עם עקרון "מדינת כל אזרחיה"; ביקרות על מרכזיות השפה העברית אל מול נחיתות מעמדה של השפה הערבית; ביקורת על חוק השבות; לימוד אודות מאורעות הנכבה או התייחסות ביקורתית לסוגיית הפליטים הפלסטינים משנת 1948.

30. הלכה למעשה, המשתמע מתגובת המשיב הוא כי הפגיעה בחופש הביטוי מוצדקת היא ואינהרנטית להגדרת המדינה כמדינה יהודית. זוהי עמדה המנוגדת לכלל העקרונות המשפטיים שנקבעו לעניין זה משך שנים ארוכות בפסיקה, ובין היתר, כי הגבלה על חופש הביטוי יכולה להיעשות במידה וקיימת וודאות קרובה לפגיעה באינטרס ציבורי חשוב והיא מוטלת באופן מידתי.

31. בנוסף לאמור, הצבת ההצהרה מושא העתירה כתנאי סף לגשת למכרז ובהתאם הגבלת סוגי התכנים וזהות הגופים והאנשים להם יכולים התלמידים להיחשף וזאת על בסיס דעות פוליטיות ו/או קידום ערכים תרבותיים מסוימים – פוגעת אף בזכות התלמידים כצרכני ביטוי להיחשף למגוון הדעות שקיים בנושאים שונים ולגבש עמדות מושכלות לגביהם. אחת מתכליות ההכרה בחופש הביטוי נוגעת לאינטרס הציבורי בשיח פתוח, שכן :

”קיומו של שיח ציבורי פתוח מבטיח שוק חופשי של מידע ורעיונות. שיח כזה, שבו הכל מוזמנים להשתתף כדוברים וכמאזינים, הוא תנאי הכרחי למימוש העיקרון בדבר שלטון עצמי, המבוסס על הכרה בתבונתם של הפרטים בחברה. לפיכך, חופש הביטוי מבטא הכרה בכך שכל בני האדם שווים וכולם שותפים, בפועל או בכוח, בהכרעות החברתיות ובקביעת אופייה של החברה שבה הם חיים. שיח פתוח הוא ביטוי חשוב לסובלנות וכיבוד הדדי; הוא נחוץ גם לגיבוש עמדה מושכלת של הציבור באמצעות ניסיונות שכנוע הדדיים”.

ברק מדינה, **דיני זכויות האדם בישראל** 440 (2016).

32. בנוסף, הגבלת חופש הביטוי שבתנאי ההצהרה מושא העתירה פוגעת בזכות התלמיד הערבי להכיר את זהותו וללמוד אודות תרבותו, מורשתו והנרטיב ההיסטורי שלו וזאת בניגוד למטרות החינוך :

”מטרות החינוך נוגעות לעולם התוכן ממנו הגיע התלמיד ולתרבותו, הן נוגעות למורשתו ולאורח חייו, ועל מוסדות החינוך לאזן בין הצורך להקנות כלים ומיומנויות, איתם יוכל תלמיד לצאת אל העולם ולממש את יכולותיו, לבין הצורך התרבותי, הערכי והלאומי לגבש את אופיו של התלמיד ולחנכו לאור זהותו הלאומית ומורשת אבותיו”.

בג"ץ 08/1067 עמותת "נוער כהלכה" נ' משרד החינוך, סג(2) 398(2009), פסקה 13 לפסק דין השופט לוי.

הפרה לדיני מכרזים והפגיעה בעקרון השוויון

33. ההצהרה הנדונה פוגעת קשות בזכות העותר 1 לשוויון ובזכותו לקבל הזדמנות שווה במכרזים ממשלתיים. מדובר בדרישה מעמותות להתחייב, בדרך זו או אחרת, לפעול ולחנך לפי ערכי הרוב, כאשר כל אחיזה בנרטיב היסטורי ותרבותי או פוליטי שונה אין לה מקום במערכת החינוך לפי המשיב. מדובר בהפליה על רקע לאום וכן על רקע השקפה חברתית או פוליטית.

34. לכן, התניות מעין אלה מנוגדות לעקרון שוויון ההזדמנויות הקבוע בסעיף 2(א) לחוק חובת המכרזים, תשנ"ב-1992: "המדינה, כל תאגיד ממשלתי... לא יתקשרו בחוזה לביצוע עיסקה בטובין או במקרקעין, או לביצוע עבודה, או לרכישת שירותים, אלא על-פי מכרז פומבי הנותן לכל אדם הזדמנות שווה להשתתף בו"; וכן בסעיף 1א לתקנות חובת המכרזים, תשנ"ג-1993: "גוף ציבורי יערוך מכרז... באופן שקוף ככל הניתן בנסיבות העניין, הוגן ושוויוני”.

35. מכרז שמחריג את כל מי שאוחז בדעות פוליטיות שונות או בנרטיב תרבותי שונה מהנרטיב של קבוצת הרוב בחברה הינו ללא ספק מכרז שלא נותן הזדמנות שווה לכולם. ידוע הוא, כי עקרון היסוד ו-"נשמת אפו" של המכרז הציבורי הנו "הגשמת המטרה הציבורית של שמירה על עקרון השוויון וטוהר המידות על-ידי מתן הזדמנות שווה לכל המציעים" (עע"מ 02/1966 **המועצה המקומית מג'אר נ' ג'מאל אבראהים**, נו(3) 505 (2003)).

36. בנוסף, יטענו העותרים כי הצבת שני הסעיפים הנ"ל כתנאי סף למכרז מנוגדת לסעיף 2א לחוק חובת המכרזים הקובע כי "עורך מכרז לא יקבע תנאי להשתתפות של מציע במכרז, אלא אם כן התנאי מתחייב מאופיו או ממהותו של המכרז". בענייננו, אין בסיס לדרישת המשיב לפיה על כל מפעילי תכניות חינוכיות או גורמים שיהיו חלק מהתכניות הללו, גם אם באופן חד-פעמי או בהתנדבות, להיות כאלה שלא התבטאו או פעלו באופן המנוגד לנרטיב הציוני. מדובר כאמור בניסיון השתקה של חלק ניכר מהאוכלוסייה במדינה והגופים הפועלים בתוכה, ללא כל קשר רציונלי לאופיו או מהותו של המכרז עצמו ושל התוכניות שיכללו במאגר שייווצר בעקבותיו.

37. יצוין כי פגיעה זו בשוויון ההזדמנויות משמעותה פגיעה ביכולת לממש באופן שווה את הזכות החוקתית לחופש עיסוק הקבועה בחוק יסוד: חופש העיסוק וזאת על בסיס השקפת עולם, תרבות ודעות פוליטיות בלבד. על הזכות לשוויון במימוש חופש העיסוק, נפסק בעניין **כלל חברה לביטוח בע"מ** כי:

"ביסוד הזכות לחופש העיסוק, זכותו של אדם לבחור לעצמו את העיסוק המדבר אל לבו, וזו בחירתו החופשית. ביסוד חופש זה עקרון השוויון בינו לבין השווים לו; אין לשלול ממנו את שמעניקים לאחר ואין להגביל אותו מקום שאין מגבילים את האחר... עיקר חשוב בזכות היסוד בדבר חופש העיסוק הוא ביכולת התחרות החופשית בין פרטים. על-כן פעילות שלטונית המגינה על מתחרה זה או אחר דווקא והשוללת תחרות חופשית מהאחר – פוגעת בחופש העיסוק. משום כך הפליה בין שווים לעניין האפשרות לעסוק במקצוע או המלאכה פלונית פוגעת בחופש זה".

בג"ץ 726/94 **כלל חברה לביטוח בע"מ נ' שר האוצר**, פ"ד מח(5) 441, 471 (1994).

38. בעניין **ישראל שייב** בוטלה החלטתו של שר הביטחון לאסור על שילוב העותר בהוראה בשל דעותיו ופעולותיו הפוליטיות, לרבות פעילותו בארגון לח"י (בג"ץ 50/144 **ד"ר שייב נ' שר הביטחון**, פ"ד ה 399 (1951)). בהקשר דומה, בעניין **ההתאחדות הארצית של ועדי ההורים הערבים למערכת החינוך בישראל**, נדונה עתירה שדרשה הפסקת מעורבות השב"כ בהליך מינוי מורים, מנהלי בתי ספר ומפקחים במערכת החינוך הערבית. בעתירה זו נטען, כי שיקולים פוליטיים וביטחוניים במינויים במשרד החינוך הם שיקולים זרים ובלתי רלוונטיים בניגוד לעקרונות חוק יסוד: חופש העיסוק. בעקבות הגשת עתירה זו חזר בו משרד החינוך ממעורבות זו והתחייב בפני בית המשפט על הפסקתה (בג"ץ 04/8193 **ההתאחדות הארצית של ועדי ההורים הערבים למערכת החינוך בישראל נ' משרד החינוך** (פסק דין מתאריך 29.6.05)).

הפגיעה אינה בחוק או לפי חוק

39. בתגובת המשיב נטען כי הפגיעה בזכויות העותרים נעשתה לפי סמכותו של המשיב בחוק. כך, המשיב טוען כי נוסח ההצהרה מחיל את כל סעיפי מטרות החינוך הקבועים בחוק החינוך הממלכתי בסעיף 2(א) לרבות המטרה "להנחיל את העקרונות שבהכרזה על הקמת מדינת ישראל ואת ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית". המשיב מוסיף כי "קובע החוק כי לשר החינוך הסמכות לקבוע את תוכנית הלימודים במוסדות חינוך רשמיים ומוכרים שאינם רשמיים ולפקח עליהם".

40. כך, מפנה המשיב בתגובתו לסעיף 28 לחוק הפיקוח הקובע כי "שר החינוך והתרבות רשאי לתת לבעל רישיון את ההוראות הדרושות, לדעת השר, להבטיח כי החינוך הניתן בבית הספר יושתת על העקרונות המפורטים בסעיף 2 לחוק חינוך ממלכתי, תשי"ג 1953". יצוין כי רישיון לפי חוק הפיקוח הוא רישיון לפתיחת וקיום בית ספר, כפי שנקבע בסעיף 3: "לא יפתח אדם בית ספר ולא יקיימו אלא אם יש בידו רישיון לפי חוק זה" כך שיטען שסעיף זה אינו רלוונטי בעניינו. כמו כן, מפנה המשיב אל תקנה 2 בתקנות הפיקוח הקובעת כי "ההדרכה הפדגוגית וכן הפיקוח הפדגוגי על כל המוסדות יבוצע בידי השר באמצעות המנהל הכללי".

41. בנוסף, מפנה המשיב בתגובתו אל מספר חוזרי מנכ"ל שמיישמים לשיטתו את מטרות החינוך הממלכתי, לרבות חוזר מנכ"ל משנת 2018 "שילוב תוכניות חינוכיות חיצוניות במערכת החינוך" הקובע בסעיף 3.1.3 כי "תוכנית אסורה לכניסה למערכת החינוך היא תוכנית שמטרותיה או תכניה או אנשי צוותה נמצאו נוגדים את ערכי משרד החינוך או שיש בהם משום פגיעה אפשרית בתלמידים". יצוין כי חוזר מנכ"ל זה כבר אינו בתוקף, והוחלף בחוזר מנכ"ל מס' 0295 מיום 12.6.2022 שאינו כולל סעיף דומה.

42. פסקת ההגבלה קובעת כי פגיעה בזכויות יסוד חייבת להיות בחוק או לפיו. הלכה פסוקה היא שהחוק חייב לענות על הגדרת "הסדר ראשוני" במיוחד כאשר מדובר בפגיעה בזכויות חוקתיות (ר' בג"ץ 10203/03 המפקד הלאומי בע"מ נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד סב(4) 715; וכן חוות דעתו של המשנה לנשיא חשין בבג"ץ 11163/03 ועדת המעקב העליונה לענייני הערבים בישראל נ' ראש ממשלת ישראל פ"ד סא(1) 1 (להלן: עניין ועדת המעקב העליונה לענייני הערבים)).

43. בבג"ץ 6824/07 ד"ר עאדל מנאע נ' רשות המסים, סד(2) 479 (2010) טענה המדינה כי סמכויותיה הכלליות לגבות חובות מס וכן סמכות מפורשת הניתנת לה בפקודת המסים (גביה) להיכנס לחצרו הפרטי של חייב לשם עיקול מיטלטליו, מאפשרות לה להפעיל סמכויות גבייה מנהליות גם ברשות הרבים על ידי הצבת מחסומי דרכים. בית המשפט העליון דחה את טענת המדינה, וקבע כי:

"סמכות זו כרוכה בפגיעה בזכויות יסוד ובאינטרסים שונים, שמן הראוי כי המחוקק ייתן עליהם את דעתו, ולא ניתן להסיק קיומה של סמכות באופן משתמע או על דרך ההיקש... אין ללמוד, אפוא, משתיקת המחוקק בפקודה בנוגע לשאלה שלפנינו על מתן הרשאה לפגיעה גורפת בזכויות יסוד, זולת זו שהותרה באופן מפורש" (פסקה 50 לפסק דין השופט ע' פוגלמן).

44. בעניין **ועדת המעקב העליונה לענייני הערבים**, עלתה השאלה האם החלטת ממשלה לסווג אזורי עדיפות לאומית ובמסגרתה להעניק הטבות שונות מהווה הסדר ראשוני שאמור להיקבע ע"י המחוקק הראשי. שם נקבע כי יש לבחון, בין השאר, את "מידת השפעתו של ההסדר על הציבור בישראל, וברי כי אין דין פעולה שנועדה לתכלית מצומצמת ונקודתית – וקרובה היא על-פי טיבה לסמכויות ביצוע – כדין פעולה שיש בה כדי להשפיע על מיגזר שלם – אפשר על החברה כולה – ומקרבת היא עצמה כך להסדר ראשוני" (פסקה 38 לפסק דין השופט חשין). עוד אינדיקציה, לכך:

"ואם נותר ספק בלב מי אם החלטת הממשלה החלטה היא של הסדר ראשוני... יבוא חוק ערי פיתוח הוא-עצמו ויעיד על ההחלטה כי החלטת הסדר ראשוני היא. הנה-כי-כן, הכנסת בכבודה ובעצמה סברה – ובצדק כך סברה – כי הענקת הטבות בתחומי-חיים רבים ושונים לתושבי אזורים ספציפיים בארץ, מצריכה הסדר ראשוני בחוק הכנסת, ומטעם זה עצמו חוקקה את חוק ערי פיתוח. וכך, עצם חקיקתו של החוק מלמדת על היותו הסדר ראשוני. החוק, באשר הוא, מהווה מניפסטציה להשקפתה של הכנסת – הגוף העליון במדינה – כי מטריחה היא עצמה לחוקקו אך באשר המדובר הוא – לדעתה – בהסדר מן המעלה הראשונה. עתה, משידענו כי החלטת הממשלה – בתוכנה – דומה היא, דומה-במאוד, לתוכנו של חוק ערי פיתוח, היסק הגיוני ופשוט הוא שהחלטת הממשלה מכילה הסדר ראשוני, כי הסדר ראשוני למהדרין היא. המסקנה הנובעת מאליה היא, כמובן, שהממשלה לא היתה מוסמכת כלל – בגידרי סמכותה השיורית – להחליט החלטות שהחליטה על כינונם של אזורי עדיפות לאומית." (פסקה 61 לפסק דין השופט חשין).

45. שני הסעיפים מושא עתירה זו זהים במהותם ובלשונם לסעיפי **חוק הנכבה** (חוק יסודות התקציב (תיקון מס' 40, (התשע"א-2011)) המסמיכות את שר האוצר להפחית מתקציב גוף שהוציא הוצאה שמהותה "שליטת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית" ו/או " ציון יום העצמאות או יום הקמת המדינה כיום אבל". ההידרשות של המחוקק לנושא בחוק יסודות התקציב, וזאת מבלי להידרש כרגע לעניין חוקתיותו, מלמדת על טיבו כנושא שיש להסדירו באמצעות חקיקה ראשית ואינו יכול להיות מוסדר לראשונה על ידי הרשות המינהלית, או להסיק קיומה של סמכות לביצועו על דרך ההיקש מסמכות כללית לפקח על מערכת החינוך או לקבוע תכנית לימודים בסיסית, ובוודאי שלא מחוזרי מנכ"ל שנקבעו ע"י המשיב עצמו ללא מעורבות כלשהי של המחוקק הראשי.

46. ונזכיר כי ענייננו בהתניות המשפיעות על חופש הביטוי הפוליטי של העותרים, על זכותם להתמודד באופן שוויוני במכרז ציבורי ועל חופש העיסוק שלהם וזכויותיהם הכלכליות – האיזון בין זכויות אלה לבין שיקולים אחרים, ככל שהם קיימים, והטלת הגבלות על חירויות יסוד צריכות להיקבע בחוק, לצד קריטריונים קונקרטיים וברורים, ולא ע"י הרשות המנהלית (ר' פסק דינו של השופט ברק בבג"ץ 3267/97 **אמנון רובינשטיין נ' שר הביטחון**, נב(5) 481 (1998)).

47. ויודגש, אין חקיקה הקובעת כי המשיב רשאי להטיל מגבלות כה חמורות על חופש הביטוי והיצמדות למטרות ציוניות בלבד לצורך השתתפות במכרז למטרות חינוכיות, ואין בנמצא הוראת חוק כלשהי

הקובעת סמכות לאסור כליל על השמעת ביקורת על ערכי הציונות או, לצורך העניין, לאסור על תכנים שיש בהם משום דיון בנושאים הנמצאים במחלוקת ציבורית בתחומים אלה. אמנם, אחת ממטרותיו של החינוך הממלכתי, כפי שהן קבועות בסעיף 2(א)(2) לחוק החינוך הממלכתי, הינה "להנחיל את העקרונות שבהכרזה על הקמת מדינת ישראל ואת ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית" אך אין הנחלה של עקרונות משמעותה השתקה של כל עמדה שאינה תואמת לקונצנזוס חברתי מסוים וקביעת תנאי סף גורף ושרירותי להחרגת בעליה ממכרזים ציבוריים. יתרה מזאת, אין בסעיף זה כדי לאפשר פסילת גורמים שהתבטאו בעבר באופן הסותר את הנרטיב אותו מבקש המשיב לקדם. ומכל מקום, סעיף מטרות זה בפני עצמו, אינו יכול לשמש את העותרים לצורך עמידה בדרישת ההסמכה, שבנסיבות העניין ולנוכח היקף הפגיעות המתוארות לעיל, מחייבת הסמכה מפורשת על ידי המחוקק הראשי.

הפגיעה אינה לתכלית ראויה

48. בתגובת המשיב נטען לעניין התכלית כי:

"התניית הכניסה למאגר המענים בהצהרה שעל הפרק, נועדה לשרת **תכלית ראויה**. שכן, דווקא הבטחה כי ספקים חיצוניים יפעלו באופן שהולם את **ערכי מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית**, ותואם את נוסח חוקי היסוד, נועד לספק מעטפת רחבה לחופש הביטוי, תוך הותרת מקרים מובהקים, שנמצאים ב"שוליים", מחוץ למאגר התכניות. סירוב גופים המעוניינים להעניק שירותים במערכת החינוך להצהיר כי לא ישללו את קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית ולא יצינו את יום הקמת המדינה כיום אבל, נוגד באופן חזיתי וברור את רוח חוקי היסוד, לרבות הקבוע בחוק יסוד: ישראל מדינת הלאום של העם היהודי, כי ישראל היא מדינת הלאום של העם היהודי וכי יום העצמאות הינו יום החג הלאומי הרשמי של המדינה." (פסקה 20) (ההדגשות במקור).

49. עוד הוסיף המשיב בפסקה 21 לתגובתו כי: "**ככל שגוף מבקש להיכנס למוסדות החינוך אשר מחד, מבקש ליהנות מתשלום המועבר מכספי המדינה ומאידך שולל את קיומה של המדינה כמדינה יהודית ודמוקרטית ו/או מבקש להנחיל לתלמידים שיום העצמאות הוא יום אבל, אינו יכול לטעון שבכך יש "להשכיח ולדכא את הנרטיבים" ו/או "פגיעה חמורה בחופש הביטוי והביקורת.**" (ההדגשה במקור).

50. פגיעה בזכויות חוקתיות אינה לתכלית ראויה כאשר היא נגרמת באופן שרירותי וכאשר היא פוגעת באינטרס הציבורי, המחייב דווקא הגנה על פלורליזם תרבותי, חופש ביטוי, שוויון וחופש עיסוק. בעניין **המועצה האזורית חוף עזה** קבע השופט ברק כי:

"כן ראינו כי תכלית היא "ראויה" אם היא "משרתת מטרות ציבוריות חשובות למדינה ולחברה במטרה לקיים תשתית לחיים בצוותא ולמסגרת חברתית המבקשת להגן על זכויות אדם לקדמן..." (השופטת ביניש בפרשת מנחם [39], בעמ' 264). תכלית אינה

"ראויה" אם היא נועדה לחלק משאבים לאומיים באופן שרירותי ותוך הפליה בין הסקטורים השונים בחברה (ראו פרשת אורון [38], בעמ' 662). לעניין חשיבותה של התכלית, היא ראויה אם היא נועדה להגשים מטרה חברתית מהותית."

בג"ץ 1661/05 המועצה האזורית חוף עזה נ' כנסת ישראל, פ"ד נט(2) 481 (2005) בעמ' 569.

51. תנאים שבמהותם נועדו להוציא מגדר מכרז ציבורי כל מי שמצדד בדעות פוליטיות שונות או אוחז בנרטיב תרבותי או היסטורי מסוים אינם יכולים לענות על דרישת התכלית הראויה. אף חוק החינוך הממלכתי קובע בסעיף 2 כי מטרת החינוך הינה "לפתח יחס של כבוד לזכויות האדם, לחירויות היסוד, לערכים דמוקרטיים, לשמירת החוק, לתרבותו ולהשקפותיו של הזולת, וכן לתנך לחתירה לשלום ולסובלנות ביחסים בין בני אדם ובין עמים" ו-"להכיר את השפה, התרבות, ההיסטוריה, המורשת והמסורת הייחודית של האוכלוסייה הערבית ושל קבוצות אוכלוסייה אחרות במדינת ישראל, ולהכיר בזכויות השוות של כל אזרחי ישראל" (ההדגשות הוספו).

52. בניגוד למטרות הללו, ההצהרה ותגובת המשיב משקפות את עריצות הרוב כלפי המיעוט כאשר המשיב טוען מפורשות כי קבוצות מיעוט במדינה הן שוות זכויות כל עוד הן מתאימות את עצמן ואת התבטאויותיהן לדעות ולנרטיבים הפוליטיים של קבוצת הרוב בחברה (ר' את הטענה המובאת לעיל בפסקה 50 שלא ניתן "ליהנות" מתקציב משרד החינוך ללא חתימה על הצהרה המגבילה את חופש הביטוי והביקורת).

53. בנוסף, העותרים יטענו כי התכלית של ההצהרה הנדונה אינה עורכת כל איזון בין הפגיעה בזכויותיהם לבין האינטרס הציבורי אותו היא מבקשת לקדם לכאורה ועל כן אינה ראויה. שכן, בתגובת המשיב ננקטה לשון עמומה ועמדתו כלל אינה ברורה כי לא ידוע מה הם אותם "מקרים מובהקים" אשר לשיטתו "נמצאים בשוליים" והדבר עלול להביא לאכיפת ההצהרה באופן שרירותי.

54. תכלית שכרוכה בה פגיעה בזכויות יסוד נחשבת לראויה אם היא מגלמת רגישות למקומן של זכויות האדם, ועורכת איזון ראוי בינן לבין האינטרס הציבורי (ראו: ברק מדינה, דיני זכויות האדם בישראל, בעמ' 173). כאשר המשיב שולל את זכויות העותרים תוך שימוש במונחים כלליים ועמומים, כמו גם המונחים שבסעיפי ההצהרה עצמם, הדבר מעיד כי הוא כלל לא נתן את הדעת על חשיבותן של הזכויות הללו וכי איזון בינן לבין האינטרס הציבורי שעליו הוא מנסה להגן – כלל לא נעשה. הדבר אף מעיד על המוטיבציה של המשיב לכפות על הסטודנטים במערכת החינוך הערבית (ובכלל) תכנים, נרטיבים והשקפת עולם חד-צדדיים שאינם לוקחים בחשבון את ההיסטוריה, הנרטיב והערכים של האוכלוסייה הערבית במדינה, באופן שמלמד על הרצון לצנזר מראש תכנים בהתאם לאינטרסים של הרוב. תכלית זו אינה ראויה בחברה פלורליסטית ושוויונית.

55. בנוסף לאמור, בענייננו אין צורך חברתי נחוץ או לוחץ המצדיק את הפגיעה הגורפת בזכויות העותרים. לדבריו של ברק מדינה:

"הבסיס העיקרי לקביעה אם תכלית מסוימת ראויה היא חשיבות האינטרס שנפגע ואופן הפגיעה בו... הפסיקה מבחינה לעניין זה בין זכויות ומכירה במדרג של זכויות, מהן חשובות יותר ומהן חשובות פחות. בלשונו של הנשיא ברק, "כאשר הפגיעה היא בזכות מרכזית – כגון הפגיעה בכבוד האדם – תכליתו של החוק הפוגע תצדיק הפגיעה אם התכלית מבקשת להגשים מטרה חברתית מהותית, או צורך חברתי לוחץ". הכוונה למטרות שעניינן מניעת פגיעה בחיי אדם או בגופו ומטרות חינוכיות מסוג זה. ההבחנה הנחוצה היא לא רק בין סוגים של אינטרסים וזכויות אלא גם בין אופן הפגיעה בהם: דין פגיעה במתדל או פגיעה לא מכוונת אינו כדין פגיעה אקטיבית ומכוונת"

ברק מדינה, **זיני זכויות האדם בישראל**, בעמ' 172.

56. בעניינו, המשיב פוגע במכוון ובאופן אקטיבי וגורף בזכויות העותרים מבלי שקיימות כל אמות מידה משפטיות לכך. פגיעה זו היא גורפת ביותר, ולפיה די במעשה או התבטאות בודדים ואף שוליים שיכולים ליפול באחת משתי העילות הרחבות, של מפעיל התכנית או גורם אחר הקשור אליה, בכדי להפר את תנאי המכרז. בנוסף, העילות הרחבות והעמומות שבהצהרה עלולים להביא לאכיפה שרירותית ללא אמות מידה ברורות לקביעה אם הופרה ההצהרה או לא.

57. כמו כן, השימוש של המשיב בנסיבות העניין בחוק יסוד: הלאום בכדי להצדיק את ההתניות הרלוונטיות ולטעון לתכלית ראויה – הינו פסול במיוחד. נזכיר כי בעתירות כנגד חוקתיות חוק יסוד: הלאום (בג"ץ 5555/18 ח"כ אכרם חסון ו-11 אח' נ' כנסת ישראל (נבו 08.07.2021)) טענה המדינה כי מדובר בחוק דקלרטיבי שאינו כולל הוראות אופרטיביות ואינו פוגע בערכי היסוד של השיטה ולפיכך פגיעה עתידית שלו בזכויות יסוד הינה אך ורק ספקולטיבית (ר' פסקאות 8 ו-11 לפסק דין השופטת חיות). דעת הרוב דחתה את העתירות נגד חוק יסוד: הלאום, בין היתר בשל אימוץ טענת המדינה בקשר לאופיו ההצהרתי של החוק והעדר פגיעה ספציפית שלו בזכויות. השופטת חיות אף ציינה, בפסקאות 61-66 לחוות דעתה, כי לשון החוק הדקלרטיבית אין בה כדי לשלול זכויות אישיות ממי שמשתייך לקבוצות מיעוט ואף לא זכויות קבוצתיות של מיעוטים. כעת משרד החינוך עושה בדיוק את ההפך ובניגוד לפסק הדין ומבקש לעשות שימוש בחוק יסוד: הלאום, שלא כדין, כמקור סמכות ובכדי לתת לגיטימציה לפגיעתו בזכויות חוקתיות ובערכי יסוד.

מבחן המידתיות

58. נטען בפסקה 20 לתגובת המשיב כי: "החלטת המשרד לחייב חתימה על נספח 11 במכרז הינה החלטה **מידתית**, משרד החינוך באמצעות מכרז המאגר פותח את שערי מערכת החינוך לקשת רחבה מאוד של תוכניות חינוכיות ומענים שונים, אשר לדעת מנהל בית הספר, מתאימות ביותר לצורך חינוך והשכלת התלמידים וצוותי ההוראה. ההצהרה בנספח 11, נועדה לצמצם את אותן תוכניות ומענים בשוליים אשר ינסו באמצעות מנגנון המכרז להכניס אל מערכת החינוך, מכספי משלמי המיסים, תוכניות וערכים הנוגדים חזיתית ערכי מדינת ישראל ומטרות החינוך מכל הדתות ומכל המגזרים." (ההדגשה במקור).

59. כפי שנטען לעיל, הפגיעה בזכויות העותרים אינה עומדת בדרישת ההסמכה ואינה לתכלית ראויה, כפי שנדרש בפסקת ההגבלה. על כן, מתייטר הצורך בבדיקת הרציונליות והסבירות של תנאי ההצהרה לפי מבחן המידתיות וזאת מאחר שתכליתה, שהיא נקודת המוצא למבחן המשולש של המידתיות, אינה ראויה באופן שמוביל למסקנה כי דין התניות מושא העתירה בטלות.

60. למען הזהירות בלבד, וככל שבית המשפט הנכבד יזהה תכלית ראויה לפעולת המשיב, בהינתן גורפות הפגיעה בזכויות היסוד של העותרים ומעמד ההצהרה כתנאי סף להשתתפות במכרז וכן בהינתן העמימות של המונחים בהם נוקטת ההצהרה והפרשנות הרחבה שיכולה להינתן להם בהעדר כל מנגנון או קריטריונים לשימוש בהם – יטענו העותרים כי בכל מקרה מדובר באמצעי גורף ולא מידתי.

על יסוד האמור לעיל, מתבקש בית המשפט הנכבד להורות כמבוקש בראשית עתירה זו וכן לחייב את המשיב בהוצאות משפט.

סלאם ארשייד, עו"ד
ב"כ העותרים

תצהיר

הנני הח"מ נוהא חאג' נושאת ת.ז. 032974214, לאחר שהוזהרתי כי עלי לומר את האמת וכי אהיה צפויה לעונשים הקבועים בחוק אם לא אעשה כן, אני מצהירה בזה בכתב כדלקמן:

1. הנני עובדת במרכז אלטופולה (מואססת חדאנאת אלנאסרה) – ע"ר 580131498. במסגרת עבודתי, אני משמשת כרכזת לתכנית החינוכית "אמאן" שהצעה להפעלתה הוגשה למכרז מס' 13/3.2022 – "הקמת מאגר ספקי תכניות ומענים עבור מערכת החינוך" (להלן: **ההצעה ו- המכרז**).

2. אני מוסרת תצהירי זה בתמיכה לעתירה המתוקנת המוגשת בהליך עת"מ 26699-04-22 **מואססת חדאנאת אלנאסרה ואח' נ' משרד החינוך**.

3. לאחר קבלת הודעת דוא"ל ממשרד החינוך לפיה הוחלט לדחות את ההצעה בשל אי צירוף ההצעה שבנספח מס' 11 לכתב המכרז, הגיש מרכז אלטופולה ביום 08.06.2022 ערעור על הדחייה בה חזר על הסירוב לחתום על הנספח שכולל את סעיפים (ג) ו-(י) להצעה בגלל שמדובר בדרישה לא חוקית. טרם התקבלה אצלנו תשובה לערעור ולא ידוע לנו מתי תשובה תתקבל.

4. זהו שמי וזו חתימתי ותוכן תצהירי נכון ואמת.

28.6.22

חתימת המצהיר

אישור

אני הח"מ עו"ד סלאם ארשייד, מספר רישיון 91319, מאשר בזאת כי ביום 28.06.2022, הופיעה בפניי גב' נוהא חאג', הנושאת ת.ז. 032974214 שהזדהתה בפניי. ההופעה לפניי בוצעה באמצעות היוועדות חזותית כאשר המצהירה מופיעה לפניי על גבי הצג עת הצהרתה מושא האימות לפניי והיא מסכימה לתייעוד החזותי ועשיית השימוש בו. לאחר שהזהרתי אותה כי עליה להצהיר את האמת, וכי תהיה צפויה לעונשים הקבועים בחוק אם לא תעשה כן, אישרה

הנ"ל את נכונות הצהרתה אשר הוצגה לה במלואה במסגרת ההיוועדות החזותית וחתמה עליה בפניי.

Salam Irsheid, Advocate
المحاميه سلام ارشيد

סלאם ארשייד, עו"ד
מס' רישיון: 91319

148
סלאם ארשייד,
עו"ד

תוכן עניינים לנספחים

סימון נספח	תוכן נספח
נספח ע/1	נספח מס' 11 לכתב המכרז מס' 13/3.2022 – הקמת מאגר ספקי תכניות ומענים עבור מערכת החינוך
נספח ע/2	אישור הגשת הצעת העותר 1 למכרז
נספח ע/3	תגובת המשיב מיום 22.05.2022 לפניית העותרים המקדימה
נספח ע/4	הודעת המשיב מיום 06.06.2022
נספח ע/5	הודעת המשיב מיום 03.05.2022 על עדכון מועדים

**נספח מס' 11 לכתב המכרז מס' 13/3.2022 – הקמת מאגר ספקי
תכניות ומענים עבור מערכת החינוך**

ע/1

נספח 11

הצהרה - חוק החינוך הממלכתי וסעיפי הצהרה נוספים
הח"מ _____ (שם ומשפחה) ת.ז. _____ מצהיר כי
במסגרת הפעלת תוכניות או מענים חינוכיים בבתי הספר בין אם הפעלה חד-
פעמית או מתמשכת, בין בתמורה ובין בהתנדבות, לא ייכלל גורם חיצוני שבמטרותיו או במעשיו,
לרבות בהתבטאויותיו, לפי העניין, יש תוכן העומד בסתירה למטרות החינוך הממלכתי במפורש או
במשמע, ואו שמתקיים בו אחד או יותר מאלה:

- (א) תמיכה או עידוד לאלימות כלפי רכוש או גופו של אדם.
- (ב) הסתה כמשמעותה בחוק העונשין, התשל"ז-1977 כנגד עמו או כנגד ארצו.
- (ג) שלילת קיומה של מדינת ישראל ובכלל זה כמדינה יהודית ודמוקרטית.
- (ד) שלילת מורשתו, תרבותו, מנהגיו, לשונו וזהותו התרבותית של אדם במישרין או בעקיפין.
- (ה) קריאה לפגיעה ביחסים בין בני אדם או בין עמים או להדרה של אדם או קבוצות.
- (ו) קריאה לגזענות, חרם, אלימות או טרור כלפי אדם או חבר בני אדם.
- (ז) קריאה לפגיעה או שלילה של זכויות אדם בניגוד לדין.
- (ח) הכחשת השואה והגבורה.
- (ט) תמיכה במאבק מזוין או במעשה טרור, של מדינת אויב או של ארגון טרור, נגד מדינת ישראל.
- (י) ציון יום העצמאות או יום הקמת מדינת ישראל כיום אבל.
- (יא) מעשה של השחתה או ביזוי פיזי הפוגע בכבוד דגל המדינה או סמל המדינה.
- (יב) קריאה לפגיעה או שלילה של זכויות אדם בניגוד לדין.
- בנוסף הנני מצהיר כי ידוע לי שככל שימצא בתוכנית/במענה אחד או יותר מהסעיפים האמורים לעיל,
המשרד רשאי בהתאם לשיקול דעתו המקצועי הבלעדי, להוציא את התוכנית/המענה ממאגר התוכניות
והמענים ולהפסיק פעילותה במוסדות החינוך ככל שהחלה לאלתר.
- כמו כן, הח"מ מתחייב:

- בנושא המצוי במחלוקת חברתית או שמדובר בפעילות מפלגתית או פוליטית, התוכנית ו/או הגורם המעביר את התוכנית ידאג להצגת עמדות מגוונות ו/או להביא גורמים חיצוניים נוספים שיש בפעילותם משום הצגת עמדות מגוונות ומאוזנות.
- הגורם המעביר את התוכנית לתלמידים לא הורשע בעבירה שיש עמה קלון או בעבירה שמפאת חומרתה או נסיבותיה הוא לא ראוי לקיים פעילות חינוכית.

שם ושם משפחה: _____ ת.ז.: _____ חתימה: _____

אישור הגשת הצעת העותר 1 למכרז

ע/2

תודה לומר התוכנית שלי

מועד השגת המענה למכרז החינוכי: לא ניתן להסיר/לעדכן המאגרת

למעשה במסגרת המכרז הוא להגות מחירון ואזור פעילות למענה יש להגיש לקטגורייה המתאימה שבחברות קישורים ותחומי

שם התוכנית: אמאן - בית מן ספר וחבריה בסופר | מספר תוכנית: 18618 | סטטוס תוכנית: פעילה | סוג מענה: תוכנית חינוכית

נאן להגיש המענה לשיך התוכנית (מענה לעד 2 סל) מענים ובר על עד 2 תתי סל מענים

ממלא ו הנעת

הגנת כל הפעלת (מול סמכות)

כל מענים | תת סל מענים | מספר המענה | מספר המענה | עד מענה | קטגורייה | קטגורייה

מענים פדגוגיים ודו-שייכים | לפייה הנשית ונפרדות, אקלים מענה, ביטחון חיים ומגננת התרבותית פסן

תגובת המשיב מיום 22.05.2022 לפניית העותרים המקדימה

ע/3

מדינת ישראל
משרד החינוך
לשכת היועצת המשפטית

22 מאי 2022
כ"א אייר תשפ"ב

לכבוד,
עו"ד סאלם ארשיד
עדאלה המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל
שלום רב,

הנדון: מכרז 13/3.2022 להקמת מאגר ספקי תוכניות ומענים עבור מערכת החינוך
(מכתבך מיום 11.4.2022)

1. פנייתך שבנדון התקבלה בלשכה המשפטית.
2. בסעיף 4 במכתבך, נטען כי הדרישה לחתום על שני הסעיפים בהצהרה בנספח 11 במכרז הנ"ל מהווה פגיעה חמורה בחופש הביטוי והביקורת, וכן פגיעה בזכות הלאומית והזיכרון הקולקטיבי של אזרחים ערבים בישראל ובכלל זה גם מתן הזדמנות שווה במימוש חופש העיסוק של עמותות וגופים אחרים בחברה הערבית אשר מספקים או מעוניינים לספק תוכניות ומענים חינוכיים בבתי הספר. לטענתך, התניות כאלה הינן ניסיון להשכיח ולדכא את הנרטיבים של מיעוט אתני לגבי אירועים, עובדות, רגשות ואידיאולוגיות תוך כדי השתקת דיון חיוני בשאלות בעלות חשיבות ציבורית רבה וכן כל יכולת של התלמיד הערבי ללמוד אודות תרבותו ומורשתו. הפגיעה וחומרתה מחריפים לטענתך לנוכח העובדה כי הצהרה זאת נוקטת במונחי עמומים ומעורפלים, שמייצרים אי-וודאות כיצד יפורשו בידי משרד החינוך (להלן גם - "המשרד").
3. בסעיף 6 במכתבך נטען כי הצהרה בדבר "מדינה יהודית ודמוקרטית" היא גם בעייתית כשלעצמה כי היא מחייבת בדרך זו או אחרת להתחייב לחנך לפי ערכי הציונות, דבר שגם הוא פוגע בעקרון מתן הזדמנות שווה לגופים ערבים להשתתף במכרז ללא התניות מקפחות.
4. בסעיף 10 נטען כי הכללת תנאים אלה במכרז יכריחו לכאורה עמותות וגופים אחרים לחתום על שני סעיפי ההצהרה הנ"ל כדי להיכלל במאגר משרד החינוך, דבר שהינו מנוגד למטרה של חינוך לפלורליזם וסובלנות עת מוצגים בפני התלמידים השקפת עולם ונרטיבים היסטוריים ותרבותיים מאוד מסוימים של קבוצת הרוב בחברה. כך גם לעניין חינוך המטפח את זהות התלמידים והידע שלהם אודות מורשתם ותרבותם.
5. בסעיף 11 נטען כי הדרישה במכרז עומדת בניגוד להחלטת ממשלה מספר 550 מיום 24.10.2021 בתחום החינוך בה נקבע כי:

מדינת ישראל
משרד החינוך
לשכת היועצת המשפטית

"צוות המשנה יגבש תוכנית עבודה למערכת החינוך הערבית לרבות הבדואית אשר תושתת על החזון לפיו מערכת החינוך תכין את בוגריה להשתלבות בחברה הישראלית ותקדם את המוביליות החברתית, **תוך שמירה על מורשתה, זהותה וערכיה של החברה הערבית**... הבוגר בחברה הערבית יחזיק ביכולות וכלים לעיסוק בזהותו, עמדותיו וסולם ערכיו" (ההדגשה לא במקור).

6. בסעיף 12 נטען כי מכרז המכרז את כל מי שאוחז בדעות פוליטיות שונות או בנרטיב תרבותי שונה מהנרטיב של קבוצת הרוב בחברה, לגבי שאלות שהינם במחלוקת ציבורית, הינו ללא ספק מכרז שלא נותן הזדמנות שווה לכולם, וזאת בניגוד לאמור בסעיפים 1א ו-2(א) בחוק חובת המכרזים, תשנ"ב-1992 ובתקנה 1 א בתקנות חובת המכרזים, תשנ"ג-1993.

7. מספר ימים לאחר שהתקבל מכתבך כאמור במשרד החינוך, ומבלי שהספקנו להשיב הגשתם עת"מ (22-04-26699) בתאריך 13.4.2022.

8. כב' השופטת דנה כהן-לקח בהחלטה מיום 30.4.2022, דחתה בקשתכם למתן צווים כנגד המשרד החינוך, לביטול סעיפים ג' ו-י' לנספח 11 במסמכי המכרז או לחילופין – מתן אפשרות לעותרות לגשת למכרז בלא לחתום על שני סעיפי ההצהרה הנ"ל, וקבעה כי על משרד החינוך לעדכנה בתשובה למכתבכם שבנדון עד ליום 22.5.2022.

להלן התייחסותנו לטענות העולות ממכתבכם :

9. נבקש להבהיר כי "הקמת מאגר ספקי תכניות ומענים עבור משרד החינוך" (להלן - "מכרז המאגר") מאפשר למציעים להיכלל במאגר ספקים מקוון אשר יציע תכניות ומענים בתחום החינוך. מנהלי בתי הספר שמתוקצבים על-ידי המדינה יוכלו לפנות באופן ישיר לספקים שייכללו במאגר המקוון, ולרכוש מהם לפי בחירתם תכניות ומענים בתחום החינוך בהתאם לצרכיו של בית הספר. זאת, בהמשך להחלטת ממשלה מס' 226 מאוגוסט 2021, לפיה חלק מתקציב החינוך יועבר לאחריות של מנהלי בתי הספר כחלק מהרחבת המגמישות הניהולית במערכת החינוך.

10. בהתאם לדרישות שקבע משרד החינוך במכרז, ספקים המעוניינים להיכלל במאגר התוכניות והמענים שיוצגו לבתי הספר, נדרשים להמציא מסמכים שונים ולחתום על הצהרות שונות ביניהן ההצהרה בנספח 11.

11. בנספח 11 במכרז, על הספק מגיש ההצעה למכרז להצהיר כי:

"הח"מ _____ (שם ומשפחה) ת.ז. _____ מצהיר כי
במסגרת הפעלת תוכניות או מענים חינוכיים בבתי הספר בין אם הפעלה חד-פעמית או מתמשכת, בין בתמורה ובין בהתנדבות, לא ייכלל גורם חיצוני

מדינת ישראל
משרד החינוך
לשכת היועצת המשפטית

שבמטרתו או במעשיו, לרבות בהתבטאויותיו, לפי העניין, יש תוכן העומד
בסתירה למטרות החינוך הממלכתי במפורש או במשתמע, ואו שמתקיים בו אחד
או יותר מאלה:

....

(ההדגשה אינה במקור)

12. משרד החינוך דוחה מכל וכל ומן היסוד את הטענות, וטוען כי הדרישות בנספח 11 הינן
דרישות חוקיות המעוגנות בחוקי היסוד ובדברי החקיקה, כפי שיובהר להלן.

מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, יום העצמאות

13. במסגרת תוכנית הגפ"ן (גמישות פדגוגית ניהולית) משרד החינוך עתיד בשנת הלימודים
לתקצב את מערכת החינוך – בתי הספר הרשומים המקומיות והבעלויות – בסכום המוערך
בכ- 2.4 מיליארד ₪. המכרז בו אנו דנים מבסס את מאגר התוכניות והמענים מהם ירכשו
מנהלי בתי הספר להפעלה במוסד החינוך אותם הם מנהלים.

14. נספח 11 במכרז, מצהיר המציע בין היתר כי התוכניות והמענים שהגיש למכרז אינם
שוללים את קיומה של מדינת ישראל ובכלל זה כמדינה יהודית ודמוקרטית, וכי אינם
מציינים את יום העצמאות או יום הקמת מדינת ישראל כיום אבל.

15. לשיטת משרד החינוך הגם שיש בסעיפי ההצהרה מושא העתירה ומכתבכם כדי לצמצם את
הזכות לחופש ביטוי והביקורת וכן זכויות אחרות הנזכרות בטענות כנגד משרד החינוך,
הרי שצמצום זה נקבע בסמכות המוקנית למשרד החינוך המעוגנת בחוק, נועד לתכלית
ראויה ובמידה שאינה עולה על הנדרש. על כן, המשרד יותיר את הסעיפים בהצהרה על כנה
כתנאי להירשם כספק במאגר הספקים לתוכניות ומענים במערכת החינוך.

16. קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית ומעמד יום העצמאות הינו עקרון על
המעוגן בחוקי יסוד שונים- חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו - סעיף 1א ו-2, חוק-יסוד:
ישראל – מדינת הלאום של העם היהודי – סעיפים 1(ב) ו-9א.

מטרות החינוך הממלכתי וסמכויות שר החינוך

17. בחוק החינוך הממלכתי, תשי"ג-1953 (להלן-"החוק") הוגדרו מטרות החינוך לרבות:

בסעיף 2(א)(2) בחוק נקבע כי אחת ממטרות החינוך הממלכתי היא:

רח' דבורה הנביאה 2, ירושלים, 9510402 | טלפון 073-3931176 | פקס 073-3931178 | דוא"ל mishpatit@education.gov.il
شارع دبوراهنبيبة 2, اورشليم-القدس, 9510402 | هاتف 073-3931176 | فاكس 073-3931178 | www.edu.gov.il
מסמך זה עלול להכיל מידע המוגן לפי חוק הגנת הפרטיות – מוסרו שלא כדין עובר עבירה

מדינת ישראל
משרד החינוך
לשכת היועצת המשפטית

"(2) להנחיל את העקרונות שבהכרזה על הקמת מדינת ישראל ואת ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית ולפתח יחס של כבוד לזכויות האדם, לחירויות היסוד, לערכים דמוקרטיים, לשמירת החוק, לתרבותו ולהשקפותיו של הזולת, וכן לחנך לחתירה לשלום ולסובלנות ביחסים בין בני אדם ובין עמים;"

ובסעיף 2(א)(11):

"(11) להכיר את השפה, התרבות, ההיסטוריה, המורשת והמסורת הייחודית של האוכלוסייה הערבית ושל קבוצות אוכלוסייה אחרות במדינת ישראל, ולהכיר בזכויות השוות של כל אזרחי ישראל;"

הנוסח שנכתב בהצהרה כלשונו "תוכן העומד בסתירה למטרות החינוך הממלכתי במפורש או במשתמע..." מחיל את כל הסעיפים של מטרות החינוך לרבות אלה שצוינו לעיל. בנוסף, קובע החוק כי לשר החינוך הסמכות לקבוע את תוכנית הלימודים במוסדות חינוך רשמיים ומוכרים שאינם רשמיים ולפקח עליהם.

18. לעניין מוסדות חינוך מוכרים שאינם רשמיים נקבע בסעיף 28 בחוק הפיקוח על בתי הספר, תשכ"ט-1969 (להלן - "חוק הפיקוח") כי "שר החינוך והתרבות רשאי לתת לבעל רישיון את ההוראות הדרושות, לדעת השר, להבטיח כי החינוך הניתן בבית הספר יושתת על העקרונות המפורטים בסעיף 2 לחוק חינוך ממלכתי, תשי"ג-1953".

19. לעניין מוסדות רשמיים נקבע בסעיף 2 בתקנות חינוך ממלכתי (סדרי הפיקוח), תשי"ז-1956 (להלן: "תקנות הפיקוח") כי ההדרכה הפדגוגית וכן הפיקוח הפדגוגי על כל המוסדות יבוצע בידי השר באמצעות המנהל הכללי.

הפגיעה בחופש הביטוי והביקורת

20. אכן בהחלטות המשרד במסגרת המכרז שבנדון יש צמצום של חופש הביטוי והביקורת. יחד עם זאת, צמצום זה נעשה על ידי משרד החינוך מכוח הסמכויות המוקנות לו בחוק, כפי שאחראי על מערכת החינוך בישראל, הן בהיבט של התכנים והן בהיבט של הפיקוח. התניית הכניסה למאגר המענים בהצהרה שעל הפרק, נועדה לשרת תכלית ראויה. שכן, דווקא הבטחה כי ספקים חיצוניים יפעלו באופן שהולם את ערכי מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, ותואם את נוסח חוקי היסוד, נועד לספק מעטפת רחבה לחופש הביטוי, תוך הותרת מקרים מובהקים, שנמצאים ב"שוליים", מחוץ למאגר התכניות.

רח' דבורה הנביאה 2, ירושלים, 9510402 | טלפון 073-3931176 | פקס 073-3931178 | דוא"ל mishpatit@education.gov.il
شارع دبوراهنبيئة 2، اورشليم-القدس، 9510402 | هاتف 073-3931176 | فاكس 073-3931178 | www.edu.gov.il
מסמך זה עלול להכיל מידע המוגן לפי חוק הגנת הפרטיות – מוסרו שלא כדין עובר עבירה

מדינת ישראל
משרד החינוך
לשכת היועצת המשפטית

סירוב גופים המעוניינים להעניק שירותים במערכת החינוך להצהיר כי לא ישללו את קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית ולא יצינו את יום הקמת המדינה כיום אבל, נוגד באופן חזיתי וברור את רוח חוקי היסוד, לרבות הקבוע בחוק יסוד: ישראל מדינת הלאום של העם היהודי, כי ישראל היא מדינת הלאום של העם היהודי וכי יום העצמאות הינו יום החג הלאומי הרשמי של המדינה. החלטת המשרד לחייב חתימה על נספח 11 במכרז הינה החלטה **מיידית**, משרד החינוך באמצעות מכרז המאגר פותח את שערי מערכת החינוך לקשת רחבה מאוד של תוכניות חינוכיות ומענים שונים, אשר לדעת מנהל בית הספר, מתאימות ביותר לצורך חינוך והשכלת התלמידים וצוותי ההוראה. ההצהרה בנספח 11, נועדה לצמצם את אותן תוכניות ומענים בשוליים אשר ינסו באמצעות מנגנון המכרז להכניס אל מערכת החינוך, מכספי משלמי המיסים, תוכניות וערכים הנוגדים חזיתית ערכי מדינת ישראל ומטרות החינוך מכל הדתות ומכל המגזרים.

21. **ככל שגוף מבקש להיכנס למוסדות החינוך אשר מחד, מבקש ליהנות מתשלום המועבר מכספי המדינה ומאידיך שולל את קיומה של המדינה כמדינה יהודית ודמוקרטית ו/או מבקש להנחיל לתלמידים שיום העצמאות הוא יום אבל, אינו יכול לטעון שבכך יש "להשכיח ולדכא את הנרטיבים" ו/או "פגיעה חמורה בחופש הביטוי והביקורת".**

22. ודוק, ההצהרה הנדרשת כתנאי להשתתפות במכרז כוללת את כל מטרות החינוך כאמור, לרבות סעיף 2(11) לחוק החינוך הממלכתי, שבו מצוין כי ספק שאינו מכיר בזכויות כל אזרחי ישראל לרבות התרבות, ההיסטוריה והמסורת הייחודית של האוכלוסייה הערבית – אף מי שמפר סעיף זה לא יוכל להיכלל במאגר הספקים.

23. במערכת החינוך קיימות תוכניות רבות המקדמות שיח פלורליסטי לרבות שיח שנוי במחלוקת, תוכניות לחיים משותפים, חוזרי מנכ"ל מנחים לחגים ומועדים של המגזרים השונים ועוד ועוד.

24. על כן, כאמור, אנו דוחים כל טענה כלפי משרד החינוך כי הדבר פוגע בעקרון מתן הזדמנות שווה לגופים ערבים להשתתף במכרז ללא התניות מקפחות.

25. לעניין טענתך בסעיף 11 במכתבך, נזכיר כי בחודש מאי 2014 נחתמה האמנה הבינ-מגזרית להפעלת תוכניות במערכת החינוך. תוצרי השיח הבינ-מגזרי פורסמו בחוברת (להלן: "**מסמך מסכם**") המסכמת את הקשר של מערכת החינוך עם ארגונים וגופים חיצוניים ואת ההסדרה שנעשתה על בסיס מנגנוני שותפות קבועים וברורים שנבנו ביחד עם בעלי העניין והשותפים בחינוך, בהתבסס על תפיסת 'משילות משתפת' שמקדמת בניית שותפויות ושקיפות של המידע לכלל מערכת החינוך ושותפיה. האמנה מפרטת סדרת עקרונות

מדינת ישראל
משרד החינוך
לשכת היועצת המשפטית

ויישומים לשותפות בהפעלת תוכניות במערכת החינוך וקובעת בין השאר כי משרד החינוך הוא בעל הסמכות והנושא באחריות על מערכת החינוך בישראל וכי השותפים מתחייבים כי הכנסת תכניות לבתי הספר תתבצע בהתאם לתהליך שותפות מיטבית כפי שמופיע בהמלצות השולחן העגול הבינ-מגזרי ובהנחיות משרד החינוך. הצוות הכיר בכך כי מנהל המוסד החינוכי יבחר תוכניות אך ורק מהמאגר וכי הוא זה שצריך להוביל את המהלך לשילוב הקו המנחה של המודל תוכניות חיצוניות בבית-הספר, בשיתוף צוות ההוראה והכל כמובן בכפוף לדין וחוזרי המנכ"ל של משרד החינוך. כמו כן נקבע במסמך המסכם בתנאי הסף כי :

..."

2. הצהרה שהגוף אינו פועל כנגד מטרות מדינת ישראל וימטרות החינוך."

26. כאמור לעיל, סעיף 2 בחוק קבע את מטרות החינוך הממלכתי. על מנת להגשים מטרות אלה נקבעו סעיפים שונים בדיני החינוך שמטרתם לאפשר לשר החינוך ו/או מי מטעמו להנהיג מדיניות ולפקח שאכן מטרות החינוך מיושמות בפועל. חוזרי המנכ"ל רבים ושונים מעגנים את יישום המדיניות של מטרות החינוך, לדוגמא :

- חוזר מנכ"ל "הנחיות כלליות לגבי סייגים לפעילות פוליטית-מפלגתית של עובדי הוראה"
- חוזר מנכ"ל "התכנית ללמידה משמעותית – השיח החינוכי על נושאים השנויים במחלוקת" אשר קובע בסעיף 2 :

"...באחריות מנהל בית הספר לבדוק כי הפעילות עולה בקנה אחד עם חוק החינוך הממלכתי ועם מטרות החינוך ואין בה משום עידוד לגזענות ולהסתה או קריאה לאלימות ולהדרה הנוגדות את מסגרת החוק ו/או פגיעה בלגיטימיות של מדינת ישראל ומוסדותיה הממלכתיים."

"... עובדי ההוראה יסבירו ויבהירו לתלמידים את השקפות העולם ואת נקודות המבט השונות הקיימות במערכת החברתית והציבורית... עליהם לעשות זאת ביושר אינטלקטואלי, בהגינות ובאופן מאוזן, כדי לחשוף את התלמידים למורכבות המציאות הקיימת ולאפשר להם לגבש את עמדתם האישית באופן מנומק."

- חוזר מנכ"ל משנת 2018 "שילוב תוכניות חינוכיות חיצוניות במערכת החינוך" שקובע בסעיף 3.1.3 :

"...תוכנית אסורה לכניסה למערכת החינוך היא תוכנית שמטרתה או תכניה או אנשי צוותה נמצאו נוגדים את ערכי משרד החינוך או שיש בהם משום פגיעה אפשרית בתלמידים..."

27. מכאן, הרי שגם מנהלי בתי הספר האמורים לקבל מהספקים שירותים הכוללים תוכניות ותכנים בנושאים שונים מחויבים לפעול על פי חוזרי המנכ"ל. ככל שספק יציג תוכנית המנוגדת לחוקי היסוד ו/או לחוק ו/או לחוזרי המנכ"ל הרי שממילא לא ניתן יהיה להכניסו

מדינת ישראל
משרד החינוך
לשכת היועצת המשפטית

למוסד החינוכי. משרד החינוך מבקש להביא לידיעת הספקים את המגבלות והנורמות המצופות ממוסדות החינוך כבר בשלב הראשוני טרם כניסתם למאגר.

28. כפי שפסק בית המשפט לא אחת, נורמות ההתנהגות הנדרשות מגורמים העובדים עם תלמידים במוסד חינוך מחייבות מעצם מהותם של דברים סטנדרט התנהגות גבוה וגילוי אחריות מיוחדת כלפי תלמידים, על בסיס תפישות היסוד וערכי היסוד של החברה בכלל ומערכת החינוך בפרט.

29. המשנה החינוכית של מערכת החינוך בבסיסה נשענת על פלורליזם וחופש הביטוי. אולם זה אינו הערך היחיד אותו מבקשת המערכת לקדם ולשקול. להכחיש את קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית ו/או לציין את יום העצמאות כיום אבל, כשם שלא לכבד את האמור בסעיף 2(11) בחוק, לא יקדם שיח סובלני, מתון, ממלכתי ועוד והדבר אף סותר את מטרות החינוך הממלכתי כפי שנקבעו בחוק.

30. מעבר להוראות הדין, נבקש לציין כי במשרד החינוך קיים מאגר תוכניות חינוכיות המונה אלפי תוכניות חיצוניות. המאגר ממפה את כל התוכניות המוצעות למוסדות החינוך במדינת ישראל כאשר איכות התוכניות וההמלצה עליהן נקבעת על ידי צוותי ההוראה במוסדות החינוך. בתוכניות השונות ניתן למצוא בין השאר גופים מכל קצוות הקשת הפוליטית, החברתית, הטכנולוגית ועוד. נבהיר, כי נכון להיום מוצעות למגזר הערבי במאגר 8,254 תוכניות חינוכיות חיצוניות.

31. מכאן, עמדת המשרד כי ההסדר האמור מהווה הסדר ראוי ומידתי, המאפשר כניסה של גופים וגורמים שונים ומגוונים אשר מבקש לתרום בנושא לטובת כלל ילדי ישראל על יסוד הערכים אותם מבקשת מערכת החינוך לקדם המעוגנים בחוק, בתקנות ובחוזרי המנכ"ל.

בברכה,

אביגדור דלור, עו"ד
סגן בכיר ליועצת המשפטית

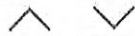
בלה רדונסקי, עו"ד
ממונה (עוץ משפטי)

העתק:

גב' דלית שטאובר, מנכ"לית משרד החינוך
עו"ד אילת מלקמן, היועצת המשפטית
גב' נתי בן נעים, מנהלת אגף בכיר (תפעול, רכש ולוגיסטיקה)
גב' לילך אפלטון, ממונה (תכנ' חיצוניות וקידום שותפויות), מינהל הפדגוגי
גב' אורנה מיטמיגר, מנהלת אגף (רכש מכרזים והתקשרויות)

הודעת המשיב מיום 06.06.2022

4/ע

**החלטת וועדת המכרזים עבור
התוכנית/מענה:אמאן - בית, גן, בית ספר
וחברה בטוחה, מספר:18618**

לכבוד חאג' נוהא
מואסטת חדאנאת אלנאסרה

שלום רב,

הנדון: מכרז 13/3.2022 להקמת מאגר ספקי תוכניות ומענים
עבור מערכת החינוך.

ועדת המכרזים של משרד החינוך, בישיבתה בתאריך
29/05/2022, דנה בהמלצות צוות הבדיקה שבדק את המענה
שהגשת, שמספרו במאגר 18618, בשם אמאן - בית, גן, בית
ספר וחברה בטוחה, בתת הסל למידה רגשית חברתית, אקלים
מיטבי, כישורי חיים ומניעת התנהגויות סיכון, והחליטה שלא
לכלול אותו במאגר מהנימוקים שלהלן:
טופס מינהלי נדחה על אי השלמת הטפסים הנדרשים.

לתשומת לב וכאמור במסמכי המכרז, המאגר יפתח להגשת
הצעות נוספות במהלך השנה, ולכן מומלץ לעקוב אחר הפרסומים
בדבר מועדי ההגשה הבאים.

הנך רשאי להגיש ערעור, לפרטים ולמילוי טופס הערעור יש
[ללחוץ כאן](#)

בברכה,

ועדת המכרזים
משרד החינוך

הודעת המשיב מיום 03.05.2022 על עדכון מועדים

ע/5

מדינת ישראל
משרד החינוך
אגף בכיר, תפעול רכש ולוגיסטיקה
אגף רכש, מכרזים והתקשרויות

3 מאי, 2022
ב' אייר, תשפ"ב

שלום רב,

**הנדון : מכרז מס' 13/3.2022 – להקמת
מאגר ספקי תכניות ומענים עבור מערכת החינוך**

הבהרה 8

לאור פניות רבות של מפעילי תוכניות ומענים במערכת החינוך, שלא עלה בידם להגיש עד המועד האחרון שנקבע, תפתח המערכת המקוונת להגשת הצעות למכרז מאגר התוכניות והמענים ביום שני ה- 9.5.22 בשעה 7:00 ותסגר ביום חמישי ה- 12.5.22 בשעה 17:00.

- לתשומת לבכם, ובהתאם לשלבים המוצגים במצגת הנספח למכרז, מספר דגשים:
1. הרשאות למערכת יתקבלו תוך 8 שעות מרגע קבלת מייל המודיע על אישור הפרטים בטופס שנשלח (בהתאם לפעילות בימי העבודה: א'-ה' בין 8:00-16:00).
  2. העברת תוכנית חדשה שהוזנה למערכת לסטטוס "פעיל", תוך 8 שעות מרגע שליחת הטופס (בהתאם לפעילות בימי העבודה: א'-ה' בין 8:00-16:00).
  - *יש לקחת בחשבון את הזמנים המופיעים לעיל ולכן מומלץ להקדים ולבצע את שלבים 1 ו-2 כדי להספיק להגיש את ההצעה במועד שנקבע.
  3. ספקים שכבר קיימת להם תוכנית במאגר, נדרשים להתחיל בשלבים 3+4 כפי שמפורט במצגת שפורסמה באתר מינהל הרכש (ראו מצגת נכונה לתאריך 23.3.2022 בקישור זה).

ניתן לצפות בכתב המכרז ובנספחיו בקישור זה -
<https://mr.gov.il/ilgstorefront/he/p/4000549730>

בכל שאלה, ניתן לפנות למוקד שמספרו *6552* שלוחה 4. שעות פעילות המוקד: בימים א'-ה' בין השעות 07:30-18:00 ובימי ו' בין השעות 07:30-14:30. (שעות פעילות המוקד בשבוע יום הזיכרון/העצמאות: יום שלישי 07:30-15:00, יום רביעי 07:30-14:00, יום חמישי המוקד סגור, יום שישי 07:30-14:30).

כמו כן, מערכת הגפ"ן, להזנת הצעות מחיר וסימון אזורי פעילות (לספקים שעברו את שלבים 3+4 שהוצגו במצגת הנספח למכרז), תהיה פתוחה עד ליום ראשון ה- 15.5.22 בשעה 24:00.

בשלב זה, התכנון הינו לפתוח שוב את המערכת המקוונת להגשת הצעות למכרז במהלך חודש אוגוסט (הודעה על המועד תצא בהמשך באשר יתכנו שינויים בעניין בהתאם לאילוצי המשרד), ויש לקחת

מדינת ישראל
משרד החינוך
אגף בכיר, תפעול רכש ולוגיסטיקה
אגף רכש, מכרזים והתקשרויות

בחשבון כי הקריטריונים בתתי הסלים יכולים להתעדכן ולפיכך הגשת הצעות תצטרך להיות בהתאם לקריטריונים המעודכנים למועד פתיחת המאגר.
בהתאם לתכנון הקיים, במהלך שנה"ל תשפ"ג, ועדת מכרזים תתכנס 3 פעמים כדי לדון בהצעות שתוגשנה. המועדים המתוכננים בעת הזו הם במהלך חודשים אוקטובר, פברואר ויוני (יתכנו שינויים בהתאם לאילוצי המשרד). תאריכים מדויקים יפורסמו בהמשך.

בכבוד רב,

אורנה מיטמיגר
מנהלת האגף